

In het project Werken aan Kwaliteit werken alle hbo-lerarenopleidingen gezamenlijk aan kennisbases en kennistoetsen voor de lerarenopleidingen. De ontwikkelingen in het project volgen elkaar soms erg snel op. Betrokken kunnen daardoor nog onvoldoende op de hoogte zijn van de meest recente ontwikkelingen. Het WAK-projectteam vindt het uiteraard van groot belang dat zij wel goed en tijdig geïnformeerd zijn over alles wat het project aangaat. Daarom start het projectteam op korte termijn met de 'Nieuwsbrief Werken aan Kwaliteit'. Tot die tijd houden wij u op de hoogte door middel van korte mededelingen van de projectleiders over de stand van zaken bij de kennisbasis en kennistoetsen. Ook andere projectontwikkelingen komen erin aan bod die voor u mogelijk interessant zijn.

Deze mededelingen zijn bestemd voor de direct betrokkenen, belangstellenden en stakeholders bij het project Werken aan Kwaliteit (WAK). Het WAK-projectteam stelt de mededelingen vast. Reacties op en suggesties voor de inhoud, en aan- en afmeldingen voor deze nieuwsbrief kunt u per e-mail [verzenden](#) naar het projectsecretariaat, Soo Helder en Gaytrie Thakoersing.

In deze mededelingen:

- Introductie WAK-projectteam
- Positief oordeel inspectie over ontwikkeling en implementatie kennisbases hbo-lerarenopleidingen
- Beschrijving tot stand komen kennisbases overige vakken Pabo
- Stand van zaken ontwikkeling kennisbases kunstvakdocent opleidingen
- Stand van zaken kennisbases masters, generieke kennisbases, Fries
- Overdracht intellectueel eigendom
- Ontwikkeling kennistoetsen voor de tweedegraads opleidingen en pabo's
- Pretesten Pabo
- Rectificatie

WAK-projectteam

Introductie Het WAK-projectteam bestaat uit: Arian van Staa (programmamanager), Arnoud van Leuven, Alex van der Stouwe, Marco Nomes, Jan Haan (projectleiders) en Joris Paulussen (projectsecretaris). Jan Haan. Zij stellen zich hierbij graag aan u voor:

- **Arian van Staa:** 'Vanaf 1 januari 2011 ben ik programmamanager van het WAK project. Tezamen met projectleiders, projectsecretaris en

ondersteund door een secretaresse, medewerker projecten en assistent controller is het mijn opdracht om de resultaten die beschreven zijn in het projectplan Werken aan Kwaliteit op tijd en binnen het budget te realiseren. Naast deze taak in het WAK project ben ik adjunct directeur bij de HBO-raad. Ik heb mijn professionele loopbaan vrijwel geheel in de onderwijssector doorgebracht, onder andere als onderzoeker bij de Open Universiteit en als beleidsadviseur en hoofd beleid bij de HBO-raad. Ik heb onderwijskunde en onderwijssociologie gestuurd in Amsterdam en Parijs.'

- **Jan Haan:** 'Ik ben projectleider WAK voor de pabo's. Mijn opdracht in het project bestaat uit de ontwikkeling overige kennisbases pabo's en landelijke toetsen rekenen-wiskunde en Nederlands. Daarnaast ben ik senior adviseur Fontys Pabo Eindhoven.'
- **Arnoud van Leuven:** 'Ik ben een van de drie projectleiders WAK voor de lerarenopleidingen voortgezet onderwijs. Als zodanig ben ik verantwoordelijk voor de redactiecommissies landelijke toetsen gammacluster, redactie generieke kennisbasis tweedegraads lerarenopleidingen en de vakredacties Islamgodsdienst en Pedagogiek. Naast dit project ben ik teamleider Biologie, Gezondheidszorg en Welzijn, Omgangskunde aan de Fontys Lerarenopleiding Tilburg.'
- **Marco Nomes:** 'Als projectleider WAK binnen het deelproject voor de lerarenopleidingen voortgezet onderwijs ben ik verantwoordelijk voor de redactiecommissies landelijke toetsen bètacluster, redacties kennisbasis Consumptieve Techniek en de overige lerarenopleidingen Technische Beroepen. Daarnaast ben ik ook nog werkzaam als opleidingcoördinator Scheikunde aan het Instituut Archimedes, Hogeschool Utrecht.'
- **Alex van der Stouwe:** 'Als projectleider WAK binnen het deelproject voor de lerarenopleidingen voortgezet onderwijs ben ik verantwoordelijk voor de redactiecommissies landelijke toetsen cluster Talen en de vakredacties kennisbases hbo-masters leraar vho. Verder ben ik aan de NHL Hogeschool in Leeuwarden werkzaam als afdelingshoofd Talen in het Instituut voor Educatie en Communicatie.'
- **Joris Paulussen:** 'Ik ben projectsecretaris van het WAK project. Het is mijn taak om de programmamanager te ondersteunen en de brug te slaan tussen de projectleiders en externe partijen zoals de softwareleverancier van het toetsafnamesysteem. Ervaring met grootschalige digitale toetsing heb ik opgedaan bij de invoering van de entreetoetsen taal- en rekenen voor de pabo's. Naast dit project ben ik projectmanager bij de Stichting Innovatie Alliantie, waar ik verantwoordelijk ben voor de mid-term evaluaties van de praktijkgerichte onderzoeksprogramma's in het kader van de Raak-Pro regelingen.'

Kennisbases

Positief oordeel inspectie over ontwikkeling en implementatie kennisbases hbo-lerarenopleidingen

De Inspectie van het Onderwijs monitort in opdracht van het ministerie van OCW de voortgang van de uitvoering van acht activiteiten uit de nota 'Krachtig Meesterschap', waaronder de ontwikkeling en implementatie van kennisbases en -toetsen. De inspectie concludeert in de eerste Monitor Krachtig Meesterschap: 'Dankzij de subsidies voortvloeiend uit de nota Krachtig Meesterschap zijn op alle acht terreinen zinvolle initiatieven ontstaan. Deels zijn nu al resultaten zichtbaar, bijvoorbeeld bij de Kennisbasis'. De monitor strekt zich uit van 2010 tot 2012.

Breed draagvlak

De inspectie constateert dat de ontwikkeling van de kennisbases zowel bij de pabo's als bij de lerarenopleidingen tweede- en eerstegraad in het algemeen voortvarend is verlopen. Ook de uitkomsten van de ontwikkelingen van kennisbasissen kunnen rekenen op breed draagvlak bij de lerarenopleidingen, stelt de inspectie vast.

www.kennisbasis.nl

Docenten, studenten van en andere belanghebbenden en geïnteresseerden in de lerarenopleidingen kunnen de kennisbases downloaden via www.kennisbasis.nl. Deze bevat ook verwijzingen naar kennisbanken en andere bronnen per vak (cluster). De inspectie oordeelt over de website: 'Met de ontwikkeling van de digitale kennisbank (www.kennisbasis.nl - red.) is een goede stap gezet om te komen tot een meer gezamenlijke bron voor het bereiken van de kennisdoelen van de lerarenopleidingen.'

Achtergrond

In de zomer van 2008 bepaalden hogescholen in het verenigingsagenda 'Kwaliteit als opdracht', dat de kwaliteit van de hbo-bacheloropleidingen verder omhoog gaat. In het project 'Werken aan Kwaliteit' geven de gezamenlijke lerarenopleidingen aan de hogescholen vorm aan een kennisbasis voor alle vakken (en bijbehorende kennistoetsen). Voor ieder vak op de lerarenopleiding wordt een aparte kennisbasis ontwikkeld waarin de vakinhoudelijke en vakdidactische kwaliteit van de lerarenopleidingen in kaart wordt gebracht. Deze set van kennisbases garandeert de basiskwaliteit van de lerarenopleidingen.

In december 2009 werd de eerste fase van het project afgerond met de oplevering van een groot deel van de kennisbasis voor de tweedegraads

lerarenopleidingen en van taal en rekenen op de Pabo's. De tweede fase is er niet alleen op gericht om de ontwikkelde kennisbases te implementeren in de opleidingen, maar ook om de nog resterende kennisbases te beschrijven (en toetsen) te ontwikkelen. De resterende kennisbasis komen medio 2011 beschikbaar.

Beschrijving tot stand komen kennisbases overige vakken Pabo

Vooraf is vastgesteld wat de bandbreedte van de kennisbases moest zijn en op basis van welk format ze geschreven moesten worden. De pabodirecteuren waren van mening dat het in de kennisbases overige vakken moest gaan om de vakkennis en niet om de vakdidactiek. Vakdidactiek kan een relatie hebben met specifieke opvattingen over opleidingsdidactiek van een bepaald instituut en het is van belang dat instituten voor die eigen opvattingen de ruimte houden. Ook is er geen studielast per vak vastgesteld omdat dit bij voorbaat al teveel beperkingen zou opleggen bij het beschrijven van de kennisbasis. Daarmee ontbrak het de redactieteams dus ook aan een indicatie voor de omvang van de kennisbases.

Om te kunnen bepalen hoe een kennisbasis er uit ziet, is vastgesteld wat het doel is van een kennisbasis. De vakbekwame leraar beschikt over de kennis en vaardigheden die nodig zijn om de kerndoelen primair onderwijs te realiseren. De kennisbasis van een vak- of vormingsgebied kent zijn legitimering in Dublin Descriptor 1, kennis en inzicht. Deze descriptor luidt: *Heeft aantoonbare kennis en inzicht van een vakgebied, waarbij wordt voortgebouwd op het niveau bereikt in het voortgezet onderwijs en dit wordt overtroffen; functioneert doorgaans op het niveau waarop met ondersteuning van gespecialiseerde handboeken, enige aspecten voorkomen waarvoor kennis van de laatste ontwikkelingen in het vakgebied is vereist.*

Wil een leerkracht verantwoord onderwijs geven dat moet hij niet alleen over veel concrete kennis en vaardigheden beschikken maar bovenal 'boven de stof' te staan. Dat betekent dat hij over 'begripsmatige kennis' en 'vakcompetenties' moet beschikken en 'vermogen tot transfer'. Hiermee wordt bedoeld dat hij kennis heeft van de *big ideas/vakconcepten* van een discipline en over de *vakspecifieke vaardigheden* beschikt om de transfer te maken van concept naar context en omgekeerd. Deze kennis en competenties stellen hem in staat om zelf keuzes te maken binnen het onbegrensde domein van de context en daarmee op professionele wijze invulling te kunnen geven aan de vrijheidsgraad van de eigen school, zijn klas en zijn eigen professionele identiteit.

Werkwijze

Teams van vier personen (bij enkele vakken was het team kleiner, bij generiek groter) hebben op basis van bovenstaande uitgangspunten een klein jaar de tijd gehad de kennisbasis uit te werken. Ze zijn hierin ondersteund door een

formatgroep die tevens de uitgangspunten heeft bewaakt.

In juni 2010 zijn collega's van pabo's geraadpleegd over het eerste concept (interne legitimatie) en in november 2010 zijn de producten voorgelegd aan legitimeringpanels van experts uit wetenschap en relevante organisaties (externe legitimatie). Vervolgens is het eindproduct tot stand gekomen.

Commissie kennisbasis Pabo

De kennisbasis generiek (o.a. onderwijskunde, pedagogiek, psychologie, mediakennis, ICT) is gereed en zal binnenkort worden vastgesteld. Voor de overige vakken (zaakvakken, kunstvakken, bewegingsonderwijs, sociale redzaamheid en gezond gedrag, handschrift, Engels, Fries en geestelijke stromingen) geldt dat ze nog niet kunnen worden vastgesteld. De *commissie kennisbasis pabo* onder voorzitterschap van *Heim Meijerink* heeft de opdracht gekregen op basis van de aangeleverde kennisbases een concreet overzicht te leveren van die kennis die voor iedere **startbekwame** leraar minimaal noodzakelijk is. Ook buigt de commissie zich over de mogelijke gevolgen die de omvang van deze minimale kennisbases kunnen hebben voor het pabo-curriculum, dit zou namelijk overladen kunnen zijn. In het najaar van 2011 wil de commissie in een conferentie het Paboveld betrekken bij de bevindingen en mogelijke uitkomsten. In januari 2012 zullen de kennisbases dan definitief kunnen worden vastgesteld, op basis van het advies van de commissie.

Stand van zaken ontwikkeling kennisbases kunstvakdocent opleidingen

Ook de kunstvakken werken hard aan het ontwikkelen van kennisbases voor de verschillende kunstvakdocent opleidingen. De redactieteams zijn onder de bezielende leiding van de voorzitters hard aan het werk om de kennisbases voor 1 juli op te leveren. De kennisbases zijn dan in concept gereed, maar nog niet gelegitimeerd door externen. Vanwege de zomervakantie is het nog niet zeker of het nog lukt de legitimering volgens planning voor 1 september te realiseren. Om die reden zullen ze wel alvast worden voorgelegd aan het discipline netwerkoverleg. Op deze wijze kan in ieder geval gepeild worden hoe groot het draagvlak voor de opgeleverde kennisbases bij de netwerken is.

Stand van zaken kennisbases masters, generieke kennisbases, Fries

Deze week zijn de eerste stappen gezet voor het opmaak- en productieproces van de kennisbases masters, generiek en Fries. Namens het WAK-projectteam is daarbij betrokken Alex van der Stouwe, verantwoordelijk voor onder meer de vakredacties kennisbases hbo-masters leraar vho. Hij informeert de betrokken redactievoorzitters over het productieproces, de planning en de rol die zij daarin in spelen. De coördinatie is in handen van de HBO-raad. Deze informatie komt ook beschikbaar op de subsite 'Productie-omgeving kennisbases master, generiek, Fries', die op de WAK-2 projectsite is ingericht voor betrokkenen. De te produceren kennisbases komen zowel in druk als pdf beschikbaar, te

downloaden via www.kennisbasis.nl. In september zal staatssecretaris Halbe Zijlstra deze nieuwe kennisbases in ontvangst nemen.

Overdracht intellectueel eigendom

Aan alle betrokkenen die meeschrijven en bijdragen aan de ontwikkeling van een kennisbasis heeft de HBO-raad een brief gestuurd met het verzoek om het intellectueel eigendom over te dragen. Deze brief heeft veel vragen opgeroepen omdat niet voor iedereen duidelijk was waarom dit nodig is of wat de consequenties ervan zijn. Binnen het project WAK is men daarom bezig met het inventariseren van de meest gestelde vragen opdat iedereen met behulp van een hanteerbaar overzicht snel antwoord op zijn of haar vraag kan krijgen. Heeft u zelf vragen over het verzoek tot overdracht van intellectueel eigendom, dan nemen wij deze graag mee in dat overzicht. U kunt de vraag via de mail sturen naar Soo Helder: helder@hbo-raad.nl. Zodra het FAQ-overzicht gereed is wordt u daarover via deze nieuwsbrief geïnformeerd.

Kennistoetsen

Ontwikkeling kennistoetsen voor de tweedegraads opleidingen en pabo's

Bij het construeren van toetsitems volgt een redactie globaal het proces dat hiernaast schematisch is weergegeven. Uit de kennisbasis wordt vastgesteld welke domeinen in aanmerking komen voor landelijke digitale toetsing. Binnen de redactie worden per domein teams samengesteld die items ontwikkelen en op elkaars items feedback geven. De voorzitter (of hoofdredacteur) besluit volgens vooraf bepaalde criteria of een item de toets der kritiek kan doorstaan en plaatst het in de database. Door middel van pretests worden data verzameld over de kwaliteit van de items. Op grond hiervan wordt een item akkoord bevonden, gereviseerd of geschrapt. In het handboek (voorlopige werktitel) wordt iedere stap in dit proces beschreven, zodat volkomen transparant is welke besluiten geleid hebben tot een item en uiteindelijk tot de gehele itembank. Ook de samenstelling van de toetsen en de cesuur die gehanteerd wordt worden gedocumenteerd. Juist op deze terreinen hebben Theo Eggen en Bernard Veldkamp van Cito/RCEC (Research Center voor Examinering en Certificering) veel expertise. Zij ondersteunen de redactievoorzitters bij het schrijven van dit handboek. Ook adviseren ze over eenduidige terminologie die we in het project gaan hanteren. Op deze wijze zijn we er ook van verzekerd dat onze toetsen aansluiten bij gangbare internationale standaarden.

Pretesten Pabo

Voor de zomervakantie is voor de vakken rekenen/wiskunde en Nederlands een pretest uitgevoerd van de kennistoets. Op basis van de uitkomsten van de test kan een psychometrische analyse gemaakt worden. Deze analyse leidt tot uitspraken over betrouwbaarheid en validiteit van de toets(vragen). Op basis hiervan wordt een revisieplan opgesteld van de tot dan toe gemaakte items en richtlijnen opgesteld voor de nieuw te maken items. Daarnaast zijn inhoudelijke experts gezocht die de toetsvragen op hun inhoudelijke kwaliteit en relevantie beoordelen. Voor Nederlands wordt de groep van kritische vrienden geleid door professor Folkert Kuiken (universiteit van Amsterdam) en voor rekenen/wiskunde door professor Jan Karel Lenstra (centrum voor wiskunde en informatica).

Resultaat

Voor de zomervakantie 2011 hebben zowel de redactieteams rekenen/wiskunde als Nederlands 500 items ontwikkeld, inclusief het revisieplan en richtlijnen voor het schrijven van nieuwe items. De groep kritische vrienden heeft een werkprotocol klaar en er is een eerste concept syllabus en handboek gereed. Verder wordt er een toetsontwikkeltool geïmplementeerd dat het mogelijk maakt vakcollega's uit de pabo's te betrekken bij het schrijven van items. In het cursusjaar 2011-2012 wordt de beheersorganisatie ingericht. In augustus 2012 bestaat de database uit 1000 toetsitems. Uiterlijk in december 2012 zijn de resultaten van tests en pilots verwerkt en is de database kwalitatief op orde. Er moet dan mede voldaan zijn aan door de NVAO gestelde kwaliteitseisen. In het cursusjaar 2011-2012 wordt een cesuur voor beide toetsen vastgesteld. Hiervoor wordt een zorgvuldige procedure ontwikkeld, waarover we nog zullen publiceren en communiceren. In de loop van 2013 kunnen de definitieve toetsen afgenomen worden.

Rectificatie

In de vorige nieuwsbrief over 'werken aan kwaliteit' d.d. 8 april 2011 staat dat de invoering kennistoetsen rekenen en Taal geldt voor het cohort studenten 2012.

Dit is onjuist. De invoering kennistoetsen rekenen en taal geldt namelijk voor het **cohort studenten 2011**. Met dank aan de oplettende lezers die ons op deze vergissing wezen!